

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 29 Odo 709/2005, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.709.2005.1

Číslo: 21/2008

Právní věta: Penále za nezaplacení daní nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění, u kterého povinnost zaplatit penále vznikla po prohlášení konkursu na majetek dlužníka, je ve smyslu ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů*) vyloučeno z uspokojení v konkursu; úprava obsažená v § 58 zákona č. 337/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů a v § 18 odst. 6 zákona č. 592/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů nemá na tento závěr žádný vliv.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2007

Spisová značka: 29 Odo 709/2005

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové usnesením ze dne 29. 9. 2004 uložil správci konkursní podstaty úpadkyně O., a. s., zaplatit na účet téhož soudu z konkursní podstaty soudní poplatek ve výši 477 779 Kč (bod I. výroku), rozvrhl výtěžek zpeněžení majetku konkursní podstaty mezi konkursní věřitele pohledávek první třídy a druhé třídy, přičemž České republice - Finančnímu úřadu v H. K. určil k výplatě 4725,90 Kč, Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky určil k výplatě 6716,40 Kč a České republice - České správě sociálního zabezpečení určil k výplatě 11 966,50 Kč a výplatu částek určených jednotlivým konkursním věřitelům uložil správci konkursní podstaty (bod II. výroku), schválil zvýšení odměny správce konkursní podstaty o 41 917 Kč (bod III. výroku) a věřitelům, jejichž pohledávka byla zjištěna a bude uspokojena, uložil, aby správci konkursní podstaty sdělili bankovní adresu nebo adresu, na kterou jim má být poukázána částka určená k uspokojení (bod IV. výroku).

K bodu II. výroku soud uvedl, že rozdělení výtěžku získaného zpeněžením konkursní podstaty, které vychází z údajů obsažených ve schválené konečné zprávě a odpovídá i navýšení příjmů konkursní podstaty, bylo provedeno v souladu s ustanovením § 31 a § 32 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“).

V r c h n í s o u d v Praze pak usnesením ze dne 7. 2. 2005 zastavil (pro zpětvzetí odvolání) řízení o odvolání České republiky - České správy sociálního zabezpečení (první výrok) a o odvolání

Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky a České republiky - Finančního úřadu v H. K. rozhodl tak, že usnesení soudu prvního stupně potvrdil (druhý výrok).

Potvrzující výrok usnesení odůvodnil odvolací soud tím, že ani Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky ani Česká republika - Finanční úřad v H. K. nemají pohledávky za podstatou, jejichž úhrady v rámci rozvrhu se odvoláním domáhají.

Podle odvolacího soudu sice Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky vznikla za trvání konkursu správcem konkursní podstaty neuhrazená pohledávka ve výši 3213 Kč z titulu penále dle § 18 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, její uspokojení v konkursu však vylučuje ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV. Ustanovení § 18 odst. 6 uvedeného zákona je podle odvolacího soudu nutné chápat jen tak, že i dlužné penále lze v konkursu uplatňovat ve smyslu ustanovení § 7 ZKV jako dlužné pojistné (lze pro ně podle § 4 odst. 2 ZKV podat návrh na prohlášení konkursu a lze je dle § 20 ZKV přihlásit do konkursu).

České republice - Finančnímu úřadu v H. K. pak sice vznikly za trvání konkursu správcem konkursní podstaty neuhrazené pohledávky v celkové výši 245 850 Kč, z titulu penále za pozdní úhradu daně z přidané hodnoty, daně z příjmů fyzických osob, daně ze závislé činnosti a funkčních požitků, daně z příjmů právnických osob a daně z nemovitostí dle § 63 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, leč i uspokojení těchto pohledávek v konkursu vylučuje ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV. K tomu odvolací soud dodal, že týž závěr plyne z odůvodnění rozhodnutí Finančního ředitelství v H. K. ze dne 10. 3. 2004.

Proti potvrzujícímu výroku usnesení odvolacího soudu podali včasné dovolání jak Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky (dále též jen „první dovolatelka“), tak Česká republika - Finanční úřad v H. K. (dále též jen „druhý dovolatel“), opírajíce přípustnost dovolání o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř., namítajíce, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.) a dožadující se zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci k dalšímu řízení.

První dovolatelka odvolacímu soudu konkrétně vytyká nesprávné právní posouzení vzájemného vztahu zákona o konkursu a vyrovnání a zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění. Poukazujíc na dikci § 18 odst. 6 zákona o pojistném na veřejné zdravotní pojištění (jež určuje, že pro účely zvláštních právních předpisů se za dlužné pojistné považuje i dlužné penále), první dovolatelka zdůrazňuje, že „zvláštním právním předpisem“ ve smyslu tohoto ustanovení je i zákon o konkursu a vyrovnání. Logickým a gramatickým výkladem uvedeného ustanovení je podle dovolatelky nutno dojít k závěru, že penále vzniklé z pozdních plateb pojistného na zdravotní pojištění je v podstatě postaveno na roveň pojistného a hledí se na ně, jako by to bylo samo pojistné na zdravotní pojištění. Proto podle první dovolatelky její pohledávka vzniklá po prohlášení konkursu není mimosmluvní sankcí, na kterou dopadá ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV, nýbrž pohledávkou za podstatou, vzniklou proto, že pohledávku za podstatou na pojistném na zdravotní pojištění uhradil správce konkursní podstaty po lhůtě splatnosti. První dovolatelka dále uvádí, že správce konkursní podstaty není zbaven povinnosti platit za prodlení s uspokojováním pohledávek za podstatou a respektovat přitom platné zákony. Je na správci konkursní podstaty, jak rychle získá (zpeněžením konkursní podstaty) prostředky k úhradě pohledávek za podstatou tak, aby se jejich rozsah zbytečně nezvyšoval, což platí tím spíše, že v posuzované věci správce konkursní podstaty prostředky na úhradu pojistného na zdravotní pojištění k dispozici měl, zdravotní pojišťovně je však neodvedl. Závěr odvolacího soudu, že penále za pozdní úhradu pojistného na zdravotní pojištění je mimosmluvní sankcí ve smyslu § 33 odst. 1 písm. d) ZKV, tak první dovolatelka nemá (se zřetelem k § 18 odst. 6 zákona o pojistném na veřejné zdravotní pojištění) za správný.

Druhý dovolatel odvolacímu soudu vytyká nesprávné právní posouzení vzájemného vztahu zákona o

konkursu a vyrovnání a zákona o správě daní a poplatků. Konkrétně druhý dovolatel argumentuje dikcí § 58 zákona o správě daní a poplatků (podle kterého příslušenství daně s výjimkou pokut sleduje osud daně, nestanoví-li správce daně svým rozhodnutím jinak), uváděje, že logický a gramatický výklad tohoto ustanovení nutně vede k závěru, že penále vzniklé z pozdních plateb daní je v podstatě postaveno na roveň dani a hledí se na ně, jako by to byla sama daň.

Proto podle druhého dovolatele jeho pohledávka vzniklá po prohlášení konkursu není mimosmluvní sankcí, na kterou dopadá ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV, nýbrž pohledávkou za podstatou, vzešlou z toho, že daňové povinnosti (pohledávky za podstatou) vzniklé po prohlášení konkursu splnil správce konkursní podstaty po lhůtě splatnosti. Také druhý dovolatel argumentuje tím, že správce konkursní podstaty není zbaven povinnosti platit za prodlení s uspokojováním pohledávek za podstatou a respektovat přitom platné zákony. Je na správci konkursní podstaty, jak rychle získá (zpeněžením konkursní podstaty) prostředky k úhradě pohledávek za podstatou tak, aby se jejich rozsah zbytečně nezvyšoval, což platí tím spíše, že v posuzované věci správce konkursní podstaty prostředky na úhradu daňových povinností k dispozici měl, správci daně je však neodvedl.

Druhý dovolatel poznamenává, že vztah mezi státem a daňovým subjektem je asynallagmatickou obligací, závazkem veřejnoprávního charakteru. Postup správce daně pro případ prohlášení konkursu na majetek daňového subjektu upravuje ustanovení § 40 odst. 11 zákona o správě daní a poplatků, výslovně určující, že daňové řízení se prohlášením konkursu nepřerušuje. Z tohoto ustanovení podle druhého dovolatele plyne, že správce daně je povinen vést daňové řízení a vydávat rozhodnutí týkající se daňových povinností daňových subjektů, přijímat platby a evidovat je bez zřetele k účinkům prohlášení konkursu, promítajícím se v soukromoprávních vztazích. Správce daně je striktně vázán zákonem.

Druhý dovolatel proto nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že penále za nezaplacení daní, poplatků, cla nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění je mimosmluvní sankcí dle § 33 odst. 1 písm. d) ZKV.

Správce konkursní podstaty ve vyjádření navrhuje obě dovolání zamítnout.

K dovolání první dovolatelky poukazuje na to, že dle § 31 odst. 1 ZKV může pohledávky za podstatou uspokojit „kdykoliv“, proto se v průběhu konkursu nemůže dostat do prodlení s jejich úhradou. K námitce dovolatelky, že dlužné penále dle § 18 odst. 6 zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění je dlužným pojistným, správce konkursní podstaty uvádí, že není s úhradou pojistného v prodlení, proto není třeba se touto námitkou zabývat. I kdyby však první dovolatelce vznikl nárok na uvedené penále, byl by vyloučen z uspokojení v konkursu dle § 33 odst. 1 písm. d) ZKV.

K dovolání druhého dovolatele správce konkursní podstaty poznamenává, že nedoplatek na dani z příjmu právnických osob za rok 2003 ve výši 43 500 Kč neexistuje, jelikož předmětnou daň úpadkyně v plné výši uhradila 6. 10. 2004. Ve zbývající části pak dovolání nepokládá za důvodné vzhledem k ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV. I v tomto případě se dále dovolává dikce § 31 odst. 1 ZKV, s tím, že se nemůže ocitnout v prodlení splacením pohledávky za podstatou a co do konkurence zákona o správě daní a poplatků s tímto ustanovením zdůrazňuje specialitu zákona o konkursu a vyrovnání, odkazuje přitom na závěry vyložené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2002, sp. zn. [29 Cdo 95/2000](#) (toto rozhodnutí bylo uveřejněno v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2002, pod č. 70).

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Se zřetelem k bodu 3. článku II. zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb.,

občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 4. 2005.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustnými podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., pro řešení otázky výkladu ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 31 ZKV, nároky na vyloučení věci z podstaty (§ 19 odst. 2 ZKV), pohledávky za podstatou (§ 31 odst. 2 ZKV), nároky na oddělené uspokojení (§ 28 ZKV) a pracovní nároky (§ 31 odst. 3 ZKV) lze uspokojit kdykoliv v průběhu konkursního řízení. Jiné nároky lze uspokojit jen podle pravomocného rozvrhového usnesení (odstavec 1). Pohledávkami za podstatou, pokud vznikly po prohlášení konkursu, jsou (...) daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění (odstavec 2 písm. d/).

Dle ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV, z uspokojení pohledávek (v konkursu) jsou vyloučeny také mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění včas a ve správné výši, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před prohlášením konkursu.

Podle § 18 odst. 6 zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, pro účely zvláštních právních předpisů 41) se za dlužné pojistné považuje i dlužné penále. Poznámka pod čarou číslo 41) pak příkladmo odkazuje i na zákon o konkursu a vyrovnání.

Dle § 58 zákona o správě daní a poplatků, příslušenstvím daně se rozumí penále, zvýšení daně, náklady daňového řízení, úroky a pokuty uložené podle tohoto nebo jiného daňového zákona. Příslušenství daně, s výjimkou pokut, sleduje osud daně, nestanoví-li správce daně svým rozhodnutím jinak. Zvláštní zákon může stanovit u příslušenství daně jeho rozpočtové určení odchylně od rozpočtového určení daně, k němuž bylo vyměřeno.

V této podobě platila uvedená ustanovení v době vydání napadeného rozhodnutí a jde rovněž o jejich stávající znění.

Nejvyšší soud nejprve poznamenává, že již z jeho rozsudku uveřejněného pod číslem 27/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek se podává, že správce konkursní podstaty se v průběhu konkursu může ocitnout v prodlení s úhradou pohledávek za podstatou a námitka správce konkursní podstaty, že se tak vzhledem k dící § 31 odst. 1 ZKV stát nemůže, tudíž neobstojí.

Nejvyšší soud se rovněž již dříve vyslovil ke vztahu zákona o konkursu a vyrovnání a zákona o správě daní a poplatků. Učinil tak v rozsudku uveřejněném pod číslem 52/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 52/2007“), na nějž v podrobnostech odkazuje a v němž uzavřel, že zákon o konkursu a vyrovnání má ve vztahu k zákonu o správě daní a poplatků povahu zákona speciálního při plnění těch funkcí zákona o správě daní a poplatků, které se týkají vymáhání daňových pohledávek. Daňové pohledávky, vzniklé před prohlášením konkursu, musí být přihlášeny do

konkursu a v průběhu konkursu je zásadně nelze uspokojit jinak, než prostřednictvím rozvrhového usnesení. Tomuto pojetí vztahu obou zákonů přitakal i Ústavní soud, který v nálezu ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 544/2002, uzavřel, že „obecně řečeno, daňové řízení tedy probíhá (nepřerušuje se), ale okamžikem prohlášení konkursu pro ně platí omezení stanovená zákonem o konkursu a vyrovnání.“

Obdobně lze charakterizovat i vztah zákona o konkursu a vyrovnání k zákonu o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění. I při uspokojení pohledávek vzešlých z úpravy obsažené v posledně označeném zákonu se tak v případě, že plátce pojistného se ocitne v konkursu, uplatní omezení stanovená zákonem o konkursu a vyrovnání.

Jedním z těchto omezení, kladeným uspokojení daňových pohledávek a pohledávek pojistného na veřejné zdravotní pojištění, je i úprava obsažená v § 33 odst. 1 písm. d) ZKV, která vylučuje z uspokojení v konkursu mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce.

Uvedené ustanovení sice povoluje výjimku ze zákazu uspokojení mimosmluvních sankcí postihujících úpadcův majetek v konkursu, pro některé druhy penále, včetně penále za nezaplacení „daní“ nebo „pojistného na veřejné zdravotní pojištění“, to však jen tehdy, vznikla-li povinnost zaplatit toto penále „před prohlášením konkursu“.

Dovolatelé na základě úprav obsažených v ustanovení § 18 odst. 6 zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění (ohledně první dovolatelky) a § 58 zákona o správě daní a poplatků (ohledně druhého dovolatele) dovozují, že v konkursu lze uspokojit i penále za nezaplacení daní, nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění, i když povinnost zaplatit toto penále vznikla „po prohlášení konkursu“ (o tom, že povinnost zaplatit penále v posuzované věci vznikla či měla vzniknout po prohlášení konkursu, mezi účastníky není spor).

Říká-li ovšem zákon o konkursu a vyrovnání v ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) výslovně, že výjimku pro penále za nezaplacení daní nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění zakotvuje jen pro případ, že povinnost je zaplatit vznikla „před prohlášením konkursu“, pak lze ztěžít uvedené interpretovat tak, že výjimka platí i pro penále za nezaplacení daní, nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění, u kterého povinnost je zaplatit vznikla „po prohlášení konkursu“.

Nelze vyloučit (a to i přihlédnutím k poznámce pod čarou č. 41 u § 18 odst. 6 zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, byť ta sama nemá normativní charakter), že záměrem ustanovení, jichž se oba dovolatelé dovolávají, bylo vyhnout se dopadům úpravy obsažené v § 33 odst. 1 písm. d) ZKV (skrytě ji novelizovat) a zvýhodnit pro účely konkursu stát jako věřitele na úkor věřitelů jiných. Má-li vskutku jít o střet těchto úprav v uvedeném duchu, pak je úkolem Nejvyššího soudu řešit takový střet především ústavně konformním výkladem zkoumaných norem (Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje různé interpretace, z nichž jedna je v souladu s ústavními zákony České republiky, kdežto jiné jsou s nimi v rozporu, je úkolem státního orgánu interpretovat dotyčné ustanovení ústavně konformním způsobem /srov. např. náleží pléna Ústavního soudu sp. zn. [Pl. ÚS 5/96](#), vyhlášený pod číslem 286/1996 Sb.).

Za ústavně konformní pak Nejvyšší soud pokládá takový výklad zkoumaných zákonných úprav, který zákonodárci úmysl obejít zákonnou úpravu obsaženou v zákonu o konkursu a vyrovnání nepřipisuje.

Na tomto základě Nejvyšší soud uzavírá, že penále za nezaplacení daní, nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění (jako pohledávek za podstatou ve smyslu § 31 odst. 2 písm. d) ZKV), u kterého povinnost zaplatit penále vznikla „po prohlášení konkursu“ je ve smyslu ustanovení § 33 odst. 1 písm. d) ZKV z uspokojení v konkursu vyloučeno; úprava obsažená v § 18 odst. 6 zákona o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění a § 58 zákona o správě daní a poplatků nemá na tento závěr žádného

vlivu.

Nejvyšší soud dodává, že ohledně penále za nezaplacení daní jsou výše vyslovené závěry ve shodě s ustálenou rozhodovací praxí soudů ve správním soudnictví (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu uveřejněný pod číslem 674/2005 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu).

*) Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání byl s účinností od 1. ledna 2008 zrušen zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadlu a způsobech jeho řešení,